

Πέτρος Φιλαρίδης

Η ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΚΚΛ. ΜΟΥΣΙΚΗ
ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ
ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΘΝΩΝ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ, ὡς τῆς φύσεως οὐσα προϊόν, ὑπῆρχε πρὶν τὸν ἄνθρωπον γεννηθῆναι! Καὶ δὴ τί ἄλλο ὑποτυποῖ σύμπασα ἡ φύσις, ἡ μουσικὴν; Τί ὁ τῶν διαυγῶν ρυάκων φλοῖσβος; τί δ' ὁ τῶν παφλαζόντων κυμάτων πάταγος; Τί ὁ ἦχος τῶν ἀνέμων καὶ ὁ τῶν δένδρων ψίθυρος; Ἄπαντα, λέγω, ταῦτα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἐναρμόνιον φύσιν, τί ἄλλο εἰσὶν ἢ διάφοροι μουσικοὶ ἦχοι; Ἐτέρωθεν δὲ αἱ ἔρρυθμοι κινήσεις τῶν διαφόρων οὐρανίων σωμάτων, Ἡλίου δηλονότι, Σελήνης καὶ πάντων τῶν ἀστερισμῶν, αἱ τῶν χρονικῶν διαστημάτων ἀποστάσεις, ἡ τῶν αἰώνων δηλαδή, ἐνιαυτῶν, μηνῶν, ἐβδομίδων, ἡμερονοκτίων, ὥρῶν, λεπτῶν καὶ στιγμῶν διαδοχή, ἀπαρεγκλίτως πληρουμένων ἀπάντων, τί ἄλλο ὑποτυποῦσιν ἢ τὸν τακτικὸν καὶ ἀπαραβίαστον τῶν διαφόρων ἐκείνων ἤχων ρυθμόν, τὸν ἀπεργαζόμενον τὸν ἐναρμόνιον τοῦτον κόσμον καὶ ὑμνοῦντα ἐμμελῶς (ὦν κατὰ μίμησιν καὶ ὁ ἄνθρωπος) τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Δημιουργοῦ, Ὅπως τὸ τελειότερον πλάσμα, ὃ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ὀρμώμενος καὶ ὀδηγούμενος ἀπὸ τῆς μουσικῆν ἀπεικαζούσης ταύτης φύσεως, δι' ἧς τὸ πᾶν ἐρρυθμῶς κινεῖται, ἀνέδειξε τὴν θείαν ταύτην καὶ ὡραίαν τέχνην, ἣν χρόνῳ ὕστερον ἐσαφήμισεν ἀνὰ λόγον τῆς τε κοινωνικῆς αὐτοῦ καταστάσεως καὶ τῆς διανοητικῆς μορφώσεως, συνιδὸν τοῖς τε ἤθεσι καὶ ἔθεσι καὶ δὴ καὶ τῇ ἁλῶτι αὐτοῦ; Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλοι ἐν συνόψει

περὶ τῆς καθόλου ἢ κατὰ φύσιν μουσικῆς, θεωρουμένης κατὰ Πυθαγόραν ὡς τέχνης ἄμα καὶ ἐπιστήμης.

Ἄλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, διαιρεθέντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς διαφόρους φυλὰς καὶ γλώσσας, διηρέθη ὡς εἰκὸς καὶ ἡ μουσικὴ εἰς διάφορα φυλετικὰ καὶ ἐθνικὰ συστήματα, οἷον τὸ τῆς Ἑλληνικῆς, Ἀσιατικῆς, Εὐρωπαϊκῆς καὶ λοιπῶν, πρὸς ἃς παραβαλλομένη ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆ, οὕσα καθ' ἑαυτὴν πλουσιωτάτη, ἔστι μὲν αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἡμετέρα ἐθνικὴ μουσικὴ, ἣτις ὁμῶς ὑπέστη ἄχρις ἐσχάτων διαφόρους ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολάς, ὁποίας καὶ ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἡμῶν ἐπίδοσις καὶ ἡ γλῶσσα, διασώσασα οὐχ ἤττον ὡς καὶ αὐτὴ τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτῆρα. Τοῦτο δὲ πληρέστατα δείκνυται καὶ ἐκ πλείστων ἐθνικῶν δημηδῶν μελωδιῶν, κατὰ παράδοσιν διατηρησασῶν διὰ ζώσης φωνῆς, ὡς τὰ πολλὰ τὴν παλαιότητα αὐτῶν, ὡς ἔκ τε τοῦ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνου καὶ ἐξ ἄλλων ἀριδῆλως καταφαίνεται.

Ταύτης δὲ συγγενῆς ἢ καὶ ἀδελφὴ τολμῶ εἰπεῖν, ἔστιν ἡ Ἀσιᾶτις, ἢ μᾶλλον ἡ Ἀραβικὴ λεγομένη μουσικὴ, ἢ παρ' ἡμῶν ἐξωτερικὴ ἢ θύραθεν καλουμένη, διὰ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἄσματα αὐτῆς, οἶαι αἱ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς πατριάρχας ἡμῶν καὶ δὴ πρὸς πάσας τὰς ἀρχὰς ψαλλόμεναι ᾠδαί, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ δημῳδαὶ ἡμῶν μελωδίαί, αἵτινες πλὴν τοῦ ποικίλου καὶ ἀπεριορίστου αὐτῶν κύκλου, εἰσὶν ἄλλως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον, ὁμοίαι πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν μέλη, ὑπαγόμεναι ἀμφοτέραι ὑπὸ τὰ αὐτὰ γένη, ὑπὸ τοὺς ὁμοίους ἤχους, ὑπὸ τὰς ἰδίας κλίμακας καὶ τὰ συστήματα, τὰς φθορὰς, τὰς παραχορδὰς καὶ πολλάκις ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀγωγὰς τῶν χρόνων καὶ ρυθμῶν, ἔχουσαι δὲ καὶ τοὺς αὐτοὺς τῶν διαφόρων φθόγγων σχηματίζουσι τὰ ποικιλόχροα καὶ ἡδίστα αὐτῶν μέλη ἀπαράλλακτα τῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἣτις ὁμῶς διαφέρει ὀυδὲν ἤττον κατὰ τὸ σεμνόν, κατανυκτικόν, ἤρεμον, καὶ ἐντὸς ὠρισμένου τινὸς κύκλου περιοδεῦον, ὅπερ καλλυνόμενον καὶ διὰ τοῦ διὰ ζώσης καὶ μόνης φωνῆς ἀπεικαζομένου ἐνιαίου καὶ ὄντως ἀγγελικοῦ ἐκείνου, τοῦ πατριαρχικοῦ λεγομένου ὕφους, καθίσταται ὄντως θεοπρεπεστάτη καὶ σεβασμία,

Ἐρρήθη ἀνωτέρω ὅτι καὶ πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν μελωδίας σχετιζομένη ἡ Ἀσιᾶτις Μουσικὴ μεγίστην ἔχει τὴν ὁμοιότητα· τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον, ἡμεῖς λέγοντες ἐξωτερικὸν μέλος οὐδεμίαν διάκρισιν ποιούμεθα τῶν ἐλληνικῶν ἀσμάτων πρὸς τὰ ὀθωμανικά, ἅτινά εἰσιν ὁμοιότατα καθ' ὅλα τε τὰ λοιπά, ὡς καὶ κατὰ τὰ χορευτικὰ αὐτῶν ἐν πολλοῖς μέτρα ἢ πατήματα (ρυθμός), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται, ὅτι σὺν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ τὴν Μουσικὴν παρέλαβον τὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη καὶ ἰδίως οἱ Ὀθωμανοὶ παρ' ἡμῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ δόκιμοι Τούρκοι συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι λέγοντες: «Μεταξὺ τῶν ἐθίμων, ἅπερ παρελάβομεν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων συγκαταλέγονται καὶ τινες τῶν ωραίων τεχνῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σχεδίων τεμενῶν καὶ δὴ καὶ τῆς Μουσικῆς, ἣν ὁμως—λέγουσι—δέον νὰ ὁμολογήσωσιν οἱ Ἕλληνες (ῥῥ) ὅτι ἡμεῖς ἀνεπτύξαμεν καὶ προηγάγομεν». Καὶ ὄντως δέ, σύμφωνα πρὸς τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἠλλοίωσαν ἢ καὶ προήγαγον αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ ρυθμικά, οὐδόλως ὁμως ἢ ἐλάχιστα παρεκκλίναντες ἀπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ αὐτῆς τρόπου· ὥστε οὐ μόνον τὰ καλὰ ταῦτα παρέλαβον παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς χοροὺς αὐτῶν, ἅτε καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων μετειληφόντων πολλῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων χορῶν, καὶ ὡς ἐρρήθη πολλῶν τῶν ὀρχηστικῶν ἀσμάτων ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν, ὁμοίας τὰς ρυθμικὰς ἀγωγὰς ἐχόντων. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἀληθές ἐστιν, ὥστε ἰδίως ὀφθαλμοῖς εἶδον ἐγώ, τὸν χορὸν τῶν Κουρήτων τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, χορευόμενον ὑπὸ Ὀθωμανῶν, κρουόντων ἀλλήλων τὰ ξίφη καὶ ὀρχουμένων περίξ ἀμάξης προχωρούσης μετὰ θορύβου καὶ κρότου πολλοῦ, ὡς οἱ Κούρητες ἐχόρευον κρούοντες τὰς ἑαυτῶν ἀσπίδας διὰ τῶν δοράτων περίξ τοῦ Κρόνου, ἵνα μὴ οὗτος ἀκούῃ τοῦ κλαίουτος τέκιου ἑαυτοῦ, τοῦ Διός, οὗ τὴν γέννησιν, ἢ μήτηρ αὐτοῦ Ρέα ἠθέλησε νὰ διατηρήσῃ μυστικὴν ἀπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Κρόνου, ἵνα μὴ οὗτος καταπίῃ καὶ τοῦτο τὸ τέκνον του, ὡς κατέπινε καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ γεννηθέντα τέκνα ἑαυτοῦ, ἦτοι τὴν Ἑστίαν, τὴν Δήμητραν καὶ κατόπιον τὴν Ἥραν, ὡς καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Πλούτωνα καὶ Ποσειδῶνα. Ἐπὶ παραδείγματι δ' ἔστω, τό, ἐλληνικῶ, ἴτην τὴν ἀρχὴν ἔχον χορευ-

τικόν τούτο ᾄσμα ἦχος α'. εἰς ρυθμὸν τρεῖς δίσημον σὺν τρισήμφῃ ἢ τρεῖς τροχαίους σὺν σπονδείῳ (οὕτω: τὰκ' το, τὰκ' το, τὰκ' το, τὰ ακ' το). Ἐκ τοῦ Πα.

ο νχϋ τῆς μ.χς ο νχ α αϋ τῆς μ.χ ας αρ
 ρω στη σε Δ ο νχϋ τῆ ῆς μ.χ ας αρ ρω
 στη η σε ε στκκ α ρα α βίου ου ου την πλω ω
 ρη π
 ρ Δέν ἔχει μάνκ νά τόν διῆ κυρά νά τόν κυττάζῃ!

Οὗτος δὲ ὁ ρυθμὸς, Οὔσοῦλι Τσιφτέ Σοφιὰν λεγόμενος παρὰ τῶν Τούρκων, περιλαμβάνεται εἰς ἅπαντα τὰ χορευτικὰ ὄλων σχεδὸν τῶν Ἀσιατικῶν χορῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐπόμενον ἦχος α'. (Μακάμ-Σίρφ-ατζέμ βέ Σεῖά) ρυθμὸς ὁ ἀνωτέρω.

Ἐκ τοῦ Πα.

χς νε γε ε σι ι ιλ λε εν δι δκ α α γην ηη
 μς σε σι ι ι ι με ε ε ε σε ε ε σι ηη κεν δι
 α α τε ε σι ι νε κε ε ε εν δι π ι ι δου σε
 σι ι ι ι δου ου ου σε ε ε ε ε σι ρ

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα δὴ τὰ τοῦ Ἀσιατικοῦ λεγομένου χοροῦ ᾄσματα, ἀδιακρίτως τουρκικῶν ἢ ἑλληνικῶν ὡς εἶδομεν. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην γράφονται καὶ μέλπονται καὶ πάντων τῶν ἄλλων χορῶν αἱ μελω

δίαι οἶον· τοῦ Καλαματιανοῦ, τοῦ Τσάμικου ὡς καὶ τοῦ ἀνωτέρω, ἢ τῶν Κουρήτων, ὅς ἐστιν ὁ Ζεῖμπέκικος λεγόμενος χορὸς ἢ Καρσιλαμάς ὁ τοῖς πᾶσι γνωστός.

Χορὸς Καλαματιανὸς ἢ δύο τροχαῖοι καὶ εἷς σπονδειὸς

Ἦχος α'. Ρυθμὸς, δις δίσημος σὺν τρισήμῳ. (Τάκ' το, τάκ' το, τάκκ' το).

Ἐκ τοῦ Πζ. Δώριος

α ρχν τχ χρο νιχ φυ λα κη η η κο ρη κα
α λχμχ τιχ νη π στχ σι ι ι δε ρχ βαλ με νος
τι κχ α κο ο οκχμ'ό κχμ με νος π (δὶς)

Κανεῖς δὲν ἤρθε νὰ μὲ διῆι κέρη Καλαματιανή, ἀπὸ τοῦς ἐδικοῦς μου, συγγενεῖς καὶ ἀδελφοῦς μου. (δὶς)

Χορὸς Τσάμικος ἢ εἷς τροχαῖος καὶ εἷς σπονδειὸς

Ἦχος λ' α'. Ρυθμὸς δίσημος σὺν τρισήμῳ. (Τάκ' το, τάκκ' το).

Ἐκ τοῦ Πζ. Ὑποδώριος

Μ ω ρη φρα μω ρη η φρα α α α μω ρη η
φρα γκα α φρα γχο π' λα π μω ω ρη η φρα γκα
α φρα γχο π' λα κίω ω μο ορ φη Γρα αν νιχ το
π' λα π

Π οἶο ος σε ε τυ ο ο π' οἶο ος σε ε το ο ο

ποιος σε ε τοει πε ε δε σε θε λω q ποι ος σε
 ε τοει πε ε δε σε. ε θε ε λω δ' κ' ε βχ α
 λες τα α λε ε ρω με νχ π q

Χορός Συρτός ἢ Κύκλιος

• Ρυθμός, δίσσημος γοργός. Δύο τροχίιοι. Ἦχος λ' α'. Πζ. γ' Ὑποδώριος

Κ υρχμ' κιαρχον το παλμ' ορα' α φε ε ε ε εν δη μα δ' (δίζ)
 ξη βγα στο πα ρα θυ ρι τμη μα τα κια σα νχ διω
 για τι κυρχμ' θα τρε ελ λα α θω π q (δίζ).

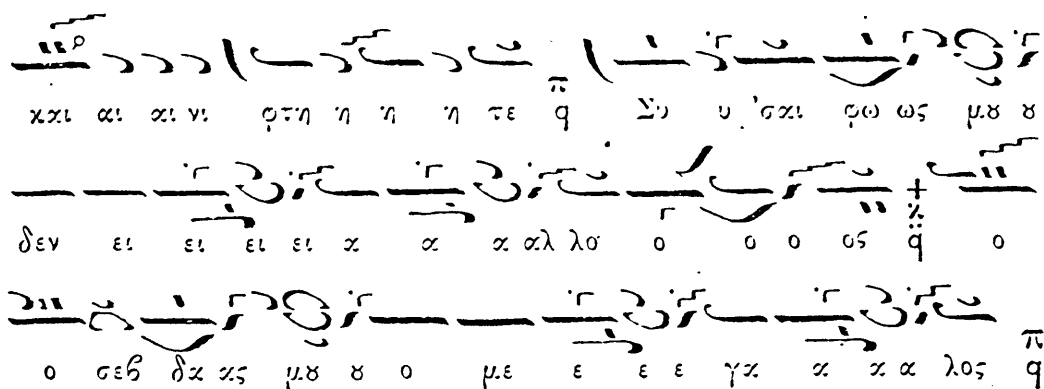
Τ' ἔχεις ἀπ' ἀμμοπατάκημ βρέ διχθόλου γυιέ, Ἄρτακιηναίς ἐλήψεις δέν εἶδες Διαβολογυιέ; μά δέν εἶδα Κυρῶν ποτέ.

Κῶμος ἢ πατινάδα

Ρυθμός, δίσσημος ἀργός, δύο τροχίιοι. Μέλος τροχίϊκου συστήματος.

Ἦχος λ' α'. Πζ. γ' Ὑποδώριος.

Η η με ρω σε ε ε ε ξυ πνη σε τε ε ε ε αυ
 γ'ειν' και ση η κω θη η η η τε ε ε ε q και πα
 αρ τε το ο ρο δο ο ο ο ο στακ μο ο κω ρι τσια α

Περὶ δὲ τῶν χορῶν τούτων καὶ τῶν διαφόρων αὐ-
 τῶν ρυθμῶν γίνεται ἐκτενὴς λόγος ἐν τῷ ἀνεκδότῳ «Ὡ-
 δείω» μου, περιλαμβάνοντι τριακοσίας ὡς ἔγγιστα μελωδίας, καθα-
 ρῶς δημῶδεις καὶ δὴ ἐθνικὰς πάσας, ὧν τρεῖς συλλογαί, ἀποτελού-
 μεναι ἐξ ἑννενήκοντα καὶ μιᾶς ἐν ὄλῳ μελωδιῶν, ἐβραβεύθησαν
 ὑπὸ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν τῷ
 Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι κατὰ τὸ 1894 - 95. Διὰ τῆς συλλογῆς
 μου δὲ ταύτης — εἰρήσθω ἐν παρόδῳ — πληροῦται εἰς τῶν σπου-
 διοτέρων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου σκοπῶν,¹ διότι αἱ πλείσται καὶ
 κυριώτεραι δημῶδεις ἡμῶν μελωδίαὶ ἐμπεριέχονται ἐν αὐτῇ.

Οὐ μόνον δὲ ἐξ ὅλων τούτων ἀριδῆλως καταδείκνυται, ὅτι
 ἡ τε Ἀσιατὶς Μουσικὴ, ὡς καὶ ἡ ἡμετέρι ἐκκλησιαστικὴ τε
 καὶ κοσμικὴ, ἔχουσι τὴν φύσιν καὶ τὴν γέννησιν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ
 γε καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, ἀμφοτέρων τῶν τῆς Ἀνατολῆς πρω-
 τίστων τούτων ἐθνῶν καταδηλότατον τυγχάνει, ἐπειδὴ οἱ ἐξ εἰδω-
 λολατρῶν Ἑλληνες προσερχόμενοι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἔφε-
 ρον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν γλώσ-
 σαν καὶ ἅπαντα δὴ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, ὧν πλείστα διασώ-
 ζονται καὶ ἄχρις ἡμῶν. Καθάπερ δὲ διὰ τῆς θείας αὐτῶν γλώσ-
 σης ὕμνου τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, ρῦ-
 μόνον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀκρίβαντος τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ διαπρυ-
 σίως διατρανοῦντες, ἀλλὰ γε καὶ ἀκολουθίας ὀλοκλήρους συντάτ-

(1). Ἴδε Κανονισμὸν Ἑκκλ. Μουσ. Συλλ. Ἄρθρ. 2 § θ' περὶ τῆς ἀποστολῆς εἰς
 τὰς ἐπαρχίας εἰδημόνων μουσικῶν.

τοντες, ὡς ἐκ τῆς ἐνιαυσίου τάξεως τῶν διαφόρων ἀκολουθιῶν καταφαίνεται ἡ ὑψίστη θεολογία, τῶν συγγραψάντων αὐτὰς ἑλλήνων ὑμνωδῶν, πλείστων ὄντων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐξ Ἰταλίας, τῆς τότε Μεγάλης Ἑλλάδος, Κροσμᾶς ὁ Μελωδός, ὁ καὶ μουσικοδιδάσκαλος χρηματίσας τοῦ διακρινομένου διὰ τε τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους, τὸ ποιητικὸν τῆς φαντασίας καὶ τὴν διαύγειαν τῆς διανοίας ἐν τῷ ἰαμβικῷ μέτρῳ τῶν Θυμασίων ἐκείνων Κανόνων, τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων καὶ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ Ἑλληνοσκόθεν, τοῦ προστάτου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὅστις καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν Μουσικὴν ἐρρύθμισε, συντάξας ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀναστάσιμον Ὀκτάηχον, τὸ πολύτιμον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας περιδέριον, ὅπερ κοσμεῖ ἐνιαυσίως τὸ θεῖον αὐτῆς σκῆνος, κατὰ τὸ εἰσέτι παραμένον σύστημα, τὸ ὁποῖον, εἰ καὶ ὑπέστη διαφοροὺς μεταρρυθμίσεις ἄχρις ἡμῶν, οὐδὲν ἤττον, τυγχάνει ἀπαρμείωτον καὶ ἀναλλοίωτον, ὡς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν μαθημάτων ὑπὸ μουσικὴν ἔποψιν, δείκνυται.

Καθάπερ, λέγω, συντάττοντες τὰς διαφοροὺς ταύτας ἀσματουργίας ἐν μέτρῳ καὶ γλώσσει ἑλληνικῇ, οὕτω καὶ μελοποιοῦντες, ἅπαντα τὰ ἔργα αὐτῶν ταῦτα, ἐν ἑκάστῳ κατὰ διάφορον τρόπον, κατὰ λόγον τῶν ποιητικῶν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μουσικῶν αὐτῶν μέτρων, διὰ πολλῆς τέχνης, κατὰ διαφοροὺς νόμους ἢ ἤχους, ὀρθοὺς ἢ ἀυθεντικούς, πλαγίους καὶ χροᾶς, μέσους καὶ παραγομένους, ἀφ' ὧν σχηματίζονται ἄπειροι μελωδίαί, οἵαι αἰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι, Τραγικῇ, Κωμικῇ, Διθυραμβικῇ, Ἐρωτικῇ, Διαπλαστικῇ, Ἐγκωμιαστικῇ, Ἠσυχαστικῇ, κ. τ. λ. αἵτινες οὖσαι πολυάριθμοι, πολυειδεῖς καὶ πολύτροποι, παρήλλασσον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, παράγουσαι μεταξὺ δύο φθόγγων, ἀφθονίαν ἄλλων ἤχων, διὰ τῶν διαφορῶν μειώσεων, οὐ μόνον τοῦ τόνου καὶ τοῦ ἡμιτονίου, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν πολλοστημορίων (ὡς καὶ τὰ παρ' Ὀθωμανοῖς ἤθους ἐκφραστικὰ ἀπειροπληθῆ μακάμια), κατὰ διάφορα μέλη, οἷον τὸ εἰρμολογικὸν λεγόμενον, τὸ στιχηραρικὸν καὶ τὸ παπαδικόν, περιλαμβάνοντα, τὸ μὲν πρῶτον τὰ σύντομα μέλη, τὸ δὲ δεύτερον τὰ μέσα ἢ ἀργὰ λεγόμενα, ἤτοι τὰ ἰδιόμελα, τὰ

Δοξαστικά καὶ τὰ παρόμοια, καὶ τὸ τελευταῖον, τὰ ἀργότατα, οἷον τὰ Χερουβικά, Κοινωνικά, Καλοφωνικούς Εἰρμούς καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, ὡς καὶ κατὰ διάφορα γένη, τὸ διατονικὸν δηλονότι, τὸ χρωματικὸν καὶ τὸ ἐναρμόνιον. Καὶ οὕτω δὴ, πλουτήσαντες τὴν Ἐκκλησίαν διὰ διαφόρων ἰδιομέλων, προσομοίων, δοξαστικῶν, ἀπολυτικίων, καθισμάτων, κοντακίων, οἰκων, ὑπακοῶν, εἰρμῶν, ᾠδῶν, καταβασίων, ἐξαποστειλαρίων, αὐτομέλων, δοξολογιῶν, ἀντιφώνων, ἀναβιβθμῶν, τυπικῶν, εἰσοδικῶν, μακαρισμῶν, προκειμένων, χερουβικῶν, κοινωνικῶν, καλοφωνικῶν εἰρμῶν καὶ πλείστων ὄσων ἄλλων κοσμημάτων, ἐν τῇ ἐνιαυσίῳ ἀπαντωμένων ὑμνωδία, εἰς ἧ ἡμετέρα καὶ μόνη μουσικὴ δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ, οὐδεμιᾶς ἐτέρας ὡς γνωστὸν ἐχούσης τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοῦτο συστατικά, ὧν πλείστα δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ καὶ ἐν ταῖς δημώδεσιν ἡμῶν μελωδίαις, ὡς φαίνεται καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας· ἐκτὸς δὲ ταύτης, οἱ ἐξ Ἑλλήνων Χριστιανοί, οὐδόλως μετέβαλον τὰ ἔθνικὰ αὐτῶν ἄσματα, ἠρωϊκὰ τε καὶ ἐρωτικά, βακχικά, λυρικά καὶ τὰ λοιπὰ ἀλλὰ διετήρησαν αὐτὰ κατὰ παράδοσιν, ὡς καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζονται, κατὰ τε ποίησιν καὶ μουσικὴν καθαρῶς ἑλληνικὴν, αἰτινες ἄλλως ἀναπόσπαστον ἀποτελοῦσαι συζυγίαν, διατηροῦσι καὶ τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν χαρακτῆρα, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς συνυπέστησαν παραφθοράς τινὰς ἀμφότεραι ὡς καὶ τὰ ἡθῆ ἡμῶν καὶ ἡ γλῶσσα, ἣτις ὁμῶς ἠτύχησε νὰ γεννηθῇ εἰς Κοραῆς, ὅπως ἀναγεννήσῃ αὐτήν, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι φωστῆρες πρὸ καὶ μετ' αὐτόν, καὶ δὴ τόσα ἐπιστημονικὰ σωματεῖα καὶ τόσοι Σύλλογοι, ὅπως ἀναπτύξωσι καὶ βελτιώσωσιν αὐτήν. Καὶ ταῦτα δὴ περὶ τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς, ἣτις, ἀγαθῇ τύχῃ, εὔρεν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς καὶ τὸν ἑαυτῆς Ἡρόδοτον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τοῖς πᾶσι γνωστοῦ διὰ τὰς γνώσεις καὶ τὸν ἀκραιφνῆ καὶ ἄδολον πρὸς αὐτὴν ζῆλον Γεωργίου τοῦ Παπαδοπούλου. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὁ κ. Παπαδόπουλος εἶναι ὁ μόνος τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἱστορικὸς τῆς Μουσικῆς, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν τάσιν, τὴν δράσιν, τὰς προσπαθείας καὶ τὰς θυσίας αὐτοῦ ὅπως δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν Μουσικὴν, ἣν χρόνοι χαλεποὶ ἀπενάρκωσαν, πεσόντων καὶ

ἐγερθεῖς μετὰ τῶν γνωστῶν ἡμῖν Συλλόγων, ἄχρις οὗ κατάρθωσε
 νὰ στερεώσῃ τὸν ἄρτι λειτουργοῦντα, οὗ πανθομολογουμένως τυ-
 χάνει ἡ ψυχὴ, διότι ἄνευ τούτου οὐδὲν ἂν ἦν, συννευδοκούντων πάν-
 τοτε καὶ συναντιλαμβανομένων αὐτῷ τῶν ζηλωτῶν καὶ τῶν τὰ μάλα
 φιλομούσων μελῶν τοῦ Σωματείου.

Περὶ τῆς Ἀσιάτιδος δὲ μουσικῆς, ἣν ὡς ἐρρήθη, παρ' ἡμῶν
 ἔλαβον οἱ Ὀθωμανοί, δῆλον τοῖς πᾶσιν ὅτι, οὔτοι γεγονότες ἀπὸ
 τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσμαήλ, υἱοῦ ἐκ τῆς παιδίσκης τοῦ πατριάρ-
 χου Ἀβραάμ, ἐξ οὗ καὶ αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ τῆς Ἀραβίας, οὔτε
 τὴν ποίησιν αὐτῶν ἦν δυνατὸν νὰ εἶχον τότε ἀνεπτυγμένην, οὔτε
 τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, ἅτε δὴ ἄχρι τοῦ νῦν διατηροῦντες καὶ περὶ
 πολλοῦ ποιούμενοι (ὡς πολλαχοῦ καὶ οἱ ἡμέτεροι) τὸ μόνον ἴσως
 τότε μουσικὸν (εἰ δεῖ εἰπεῖν) χρονόμετρον μᾶλλον ἢ ὄργανον, κε-
 ραμοτύμπανον (τραμπούκαν ἢ τουμπελέκιον), μόλις δὲ κατὰ τὴν
 Ζ'. μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁπότε ἤρξαντο τῶν κατακτήσεων αὐ-
 τῶν, φαίνεται ὅτι προσέθεσαν τῇ μουσικῇ αὐτῶν ταύτη καὶ τὸ
 στρατιωτικὸν τύμπανον καὶ τὸν τουρκικὸν αὐλὸν (ζουρνᾶν), παια-
 νίζοντες δι' αὐτῶν τὰ ἐμβατήριά των ἢ μέλη τινὰ μουσικῆς καὶ
 ποιήσεως οὐχὶ ἐντελοῦς, ἅπερ καὶ ἤδον διὰ στίχων αὐτοσχεδίων,
 συγκειμένων τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπινικίων τινων θουρίων ἢ ἐρωτικῶν
 ἐκφράσεων.

Ἄλλὰ βραδύτερον κατὰ τὴν ΙΔ'. καὶ ΙΕ'. μ. Χ. ἑκα-
 τονταετηρίδα, κατακτησάμενοι πολλὰ μέρη τῆς παραθαλασ-
 σίου Μικρασίας, κατοικουμένης τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑλλήνων
 Χριστιανῶν, ἀκολούθως δὲ μεταβάντες καὶ εἰς τὴν Εὐρώ-
 πην, ἧς κυριεύσαντες μεταξὺ πολλῶν ἄλλων χωρῶν καὶ πόλεων
 καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ἐστίαν τότε (οὐχ ἦττον δὲ καὶ
 νῦν) τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, παρέλαβον ἀπὸ τῶν κατακτηθέντων
 Ἑλλήνων, ὧν πολλοὶ ἐξωμόται ὑπήρξαν, καὶ πολλὰ τῶν ἠθῶν καὶ
 ἐθίμων αὐτῶν ἐν οἷς καὶ τὴν μουσικὴν αὐτῶν, κατ' εἰσῆγησιν βε-
 βαίως τῶν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν αὐτομολησάντων, ὡς τὸ αὐτὸ συ-
 νέβη, καθ' ἃ προεῖρηται, εἰκότως καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ
 τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρις ἡμῶν προήχθη
 παρ' αὐτῶν διατελούντων οὐχὶ πλέον ἐν τῇ πάλαι καταστάσει, καὶ

έκτουρκισάντων ὄλα τὰ ὀνόματα τῶν ἤχων (مغنا) ρυθμῶν (اصول) γενῶν, εἰδῶν καὶ χρόνων, διατηρησάντων ὁμως καὶ αὐτῶν, καθάπερ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἔθνη, οὐδ' αὐτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἔξαιρουμένων τὸ γλαφυρὸν ὄνομα τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἐπιστήμης. Οὕτω ὑπὸ μὲν τῶν Ἰταλῶν καὶ ὄλων τῶν Εὐρωπαϊῶν ἑλληνιστὶ προφέρεται τὸ ὄνομα, Musica· ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων, Musique ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, (موسيقى) μουσική, ὡσανεὶ ὁμοφώνως λακωνικώτατα πάντα τὰ ἔθνη ὠμολόγουν, τὰ ὅσα προτίθεμαι ἵνα καταδείξω ἐν ὀλίγοις ἐνταῖθα, ὅτι δηλαδὴ πάντων τῶν ἔθνῶν αἱ μουσικαὶ ἔχουσι τὴν πηγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς, καθάπερ καὶ αἱ πλείσται τῶν γλωσσῶν ἀπὸ τῆς γλώσσης αὐτῆς.

Οὕτω τοίνυν κατέστη ἡ μουσικὴ αὕτη κτῆμα κοινὸν ἐν τῇ Ὀθωμαικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἐμάνθανον δὲ αὐτὴν ἀδιακρίτως, Ἕλληνες, Ὀθωμανοί, Ἀρμένιοι, Ἰσραηλίται, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τὸ κραταιὸν σκῆπτρον τῶν ἐνδόξων Σουλτάνων διατελοῦντα ἔθνη, οὐδὲ τοῦ συρφετοῦ ἔξαιρουμένου πασῶν τῶν φυλῶν καὶ τῶν Ἀθιγγάνων αὐτῶν ἔτι, ὧν οἱ μὲν ἄνδρες παιανίζοντες λύρας καὶ λαγούτο, διακρίνονται ἐπὶ λιγυροφθόγγῳ εὐφωνίᾳ, οἱ καὶ μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιανιστοῦ (τσαλγκιτζή), εὐδοκίμως πάνυ, οὐ μόνον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ καθ' αὐτὴν ἔτι τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, πορίζονται διὰ τῆς μουσικῆς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, αἱ δὲ γυναῖκες (λίαν λιγυρόφθογγοι καὶ αὐταί), περιερχόμεναι τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς ἀτραπούς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄδουσι διάφορα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νεοφανῆ ἄσματα, οἷον· σαρκιὰ (στιχηρά), σεμαγιά (εἰρημολογικά), πεστρέφια, ταξίμια, πεστέδες, ναγμέδες, ἄμανέδες, ἀγηζέδες, γαζέλια καὶ λοιπὰ (παπαδικά), πάντα ταῦτα ὡς καὶ διαφόρων εἰδῶν ἄλλα μέλη, καταγοητεύουσαι τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν. Ἀλλὰ πάλιν, καὶ τούτων, καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἀρμενίων καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν ἔτι, ὑπερτεροῦσιν οἱ Ἕλληνες, ὧν πολλοί, διὰ τὰ ἔξοχα μουσικὰ αὐτῶν προτερήματα, καὶ βραβείων ἠξιώθησαν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς Σουλτάνων, καὶ ἰδίως παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Σουλτάνου Μαχμούδ, μουσικωτάτου ὄντος καὶ αὐτοῦ, ἐβραβεύθησαν ὁ νέος Ὀρφεὺς Μυρώνης, βιολιστῆς ἄριστος, ὁ πε-

ρίφημος χανενδὲ Γεωργάκης καὶ ἕτεροι ὁμογενεῖς. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀκρίτων ἀδίκως καὶ παρὰλόγως καταδικάζουσι τῆς ἡμετέρας μουσικῆς εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν τῆς ἀφανείας καὶ τῆς λήθης, ὡς ἀγνώμονες καὶ μητραλοῖαι υἱοί, λησμονοῦντες ὅτι ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων, ὧν πολλοὶ καὶ ὡς ἱεροψάλται ἐχοροστάτησαν, ἐτιμήθη αὕτη. Τοσοῦτον δὲ θεοπρεπῶς καὶ κατανυκτικῶς ἐτέλουν τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας οἱ Βυζαντινοί, ὥστε ὅτε οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Ρωσσίας, ὑπὸ τοῦ Μονάρχου αὐτῆς Βλαδιμήρου, πρώτου εἰσηγητοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἤδη ταύτῃ ἐπικρατεία, ἐπισκεψάμενοι κατὰ τὸ 989 τὸν ναὸν τῆς ἀγίας Σοφίας μετ' ἐκπλήξέως καὶ μεγίστου σεβασμοῦ ἐξέθεντο πρὸς τὸν Μονάρχην αὐτῶν ἐπανακάμψαντες οἴκαδε, τὴν αἴσθησιν, ἣν ἐνεποίησεν αὐτοῖς. ἢ τε μουσικὴ καὶ ἡ ἄλλη παράταξις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, προσγιθέντες ὅτι ἐνόμιζον εὐρίσκεσθαι οὐχὶ πλέον ἐν τῇ γῆ ἄλλ' ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐνῶ, περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ ἱεροτελεστιῶν, ἔλεγον ἐν τῇ ἐπανόδῳ αὐτῶν, ὅτι ἐνόμιζον παρίστασθαι οὐχ εἰς ναὸν ἀλλ' εἰς θέατρον! Πῶς γὰρ οὐ; ἀφοῦ καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἀκούει τις ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ πρῶτ' ὅτι ἤκουσεν ἀφ' ἐσπέρας ἐν τῷ θεάτρῳ!

Ἡ ἡμετέρα Μουσικὴ μεταξὺ τῶν πολλῶν προσόντων αὐτῆς κέκτηται καὶ τῆς τῶν μελῶν ἀφθονίας, τῆς ἀπὸ τῶν τριῶν γενῶν προκυπτούσης, τοῦ διατονικοῦ γένους δηλονότι, ὅπερ ἐστὶ τὸ φυσικόν, τοῦ χρωματικοῦ καὶ τοῦ ἐναρμονίου, τῶν τεχνιτῶν, ὧν μόνου τοῦ πρώτου εὐμοιρεῖ ἢ εὐρωπαϊκῆ, οὕτω μέρος ἀποτελοῦσα μόνον τῆς καθόλου μουσικῆς, ὡς πάντες, καὶ οἱ ἄκρω δακτύλῳ ἀψάμενοι τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ θιασῶται καὶ οὐχὶ μητραλοῖαι, δύνανται ὁμολογῆσαι! Διὸ καὶ μεθ' ὅλην τὴν νομιζομένην τελειοποίησιν αὐτῆς, οὐδέποτε κατορθώσεται παραστήσαι καὶ μελοποιῆσαι ἐντελῶς τὰ πλὴν τοῦ διατονικοῦ γένους μέλη, καὶ ἰδίως τὰ χρωματικά, μὴ κεκτημένα τοῦ τεταρτημορίου καὶ τοῦ ἡμιολίου τόνου, εἰμὴ κατὰ προσέγγισιν μόλις, ἤκιστα δὲ τὰ ὑπὸ τινῶν ἰδίων φθορῶν ἀγόμενα μαθήματα, οἳ εἰσι τὸ «Κύριε τί ἐπληθύνθησαν» Μανουὴλ Πρωτοψάλτου, ὁ πολυέλαιος Χουρμουζίου ἐν τοῖς στίχοις «Καὶ τὸν Ὦγ βασιλέα γῆς Βασάν», «Καὶ πάσας τὰς βα-

σιλείας Χαναάν» καὶ πλείσθ' ὄσ' ἄλλα, ἐν οἷς καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ὀκτῶ ἤχων παραγόμενα διάφορα μέλη, ἤθους ἐκφραστικά (μακάμια) ἢ ἤθη τῶν διαφόρων ἤχων, ὧν καὶ ἰδίαν ἔχω μεμελοποιημένα σειράν.

Τοιαῦτα τοίνυν καὶ τηλικαῦτα ἔχουσα προσόντα ἡ πατρώα ἡμῶν Μουσική. ἔστιν ἄρα γε περιφρονητέα καὶ ἀποδιαπομπαία ; πολλοῦ γε καὶ δῆ! Ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ἢ ὑπὸ πολλῶν πέραν τοῦ δέοντος ἐκθειάζομένη Εὐρωπαϊκὴ Μουσική, στερουμένη ὡς ἐρρήθη τῶν δύο ἐτέρων γενῶν, τοῦ χρωματικοῦ δηλονότι καὶ τοῦ ἑναρμονίου, τῆς μελιρρύτου τούτης ξυνωρίδος, τῶν ἀνεξαντλήτων ποταμῶν τῆς ποικιλίας καὶ ἠδύτητος, στερουμένης τῆς σειρᾶς τῶν ἤχων, τῆς ἀκενώτου ταύτης ὀκτάδος τοῦ πλούτου τῆς μελοποιίας, στερουμένη τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ, δι' ὧν μεταβάλλεται καὶ παραλλάσσεται πᾶν μέλος, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχικοῦ μέλους, εἰς ὃ μετὰ ὠρισμένας τινὰς στροφὰς ἐπανακάμπτει, ποθοῦν καὶ εὐρίσκον τὴν προτέραν αὐτοῦ μορφήν, ἔνθα καὶ δέον, ὅπως τελικῶς καταλήγη, τὸ δὲ τοιοῦτον εἶδος καλεῖται ἑλληνιστὶ μὲν Παραχορδή, τουρκιστὶ δὲ σέπ περδέ, ἐν ἧ τὸ ποιὸν τῆς μελωδίας κατακλύζει οὕτως εἰπεῖν τὸ ποσὸν τῆς φυσικῆς κλίμακος, ἧς καὶ μόνης εὐμοιρεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀπαρτιζομένη ἀπὸ τῶν δύο μόνων ἤχων Maggiore ἢ μείζονα, καὶ Minore ἢ ἐλάχιστον, οὔσα κατὰ τοῦτο ἀτελεστάτη, ὀσωδῆποτε καὶ ἂν θεωρηθῆ τετελειωποιημένη κατὰ τὰ ἄλλα, ὧν περ οὐδόλως ἄμοιρος τυγχάνει καὶ ἡ ἡμετέρα, ἅτινα καὶ μεταβάλλει κατὰ τὸ δοκοῦν, διὰ τῶν ἀπείρων καὶ ποικίλων αὐτῆς φθορῶν, ὧν ἐπίσης ἀμοιρεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ, ὡς ἀμοιρεῖ καὶ τοῦ ἡμιολίου τόνου καὶ τοῦ τεταρτημορίου, καθ' ἃ προεΐρηται, ἐνῶ ἡ ἡμετέρα πλείσθ' ὅσα ἔχει μέλη, πολλὴν ἔχοντα τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς μελωδίας, ἅπερ ἀπαρατηρητεῖ πάντες μέλπομεν.

Ὅπως δὲ καὶ περὶ τούτου μὴ ὑπάρχη ἀμφιβολία τις, συνίστημι διάφορα ἄσματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ὑμνωδίας, καὶ δὴ πρώτιστα μὲν πάντων, ἅπαντα σχεδὸν τὰ τοῦ πλαγίου δ' ἤχου, ἅπερ ἔχουσι φύσιν ὅλως εὐρωπαϊκὴν, διαφέροντα μόνον κατὰ τὸ λιγύφθογον, ποικίλον καὶ τερπνὸν αὐτῶν ἤθος ἀπ' αὐτῆς, ἐν τε

τῷ εἰρμολογικῷ μέλει καὶ τῷ στιχηραρικῷ, ἐστ' ὅτε δὲ καὶ τῷ παπαδικῷ αὐτῷ, οἷον ὁ πολυέλαιος τοῦ τε Γρηγορίου καὶ τοῦ Χουρμουζίου «Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος» ἀμφότεροι εἰς Ἰ'. ἤχον, τὸ «Μαρία ὁ Κύριος» μετὰ τοῦ κρατήματος αὐτοῦ, τὸ «Θεὸς Κύριος» τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, τὸ Ἀλληλουάριον τοῦ Νυμφίου, τὰ σύντομα, τὸ «Ἴδου ὁ νυμφίος ἔρχεται» κ.τ.λ. ἡ Δοξολογία τοῦ Χουρμουζίου εἰς ἤχον βαρὺν ἐναρμόνιον ὀκτάχορδον καὶ πλείισθ' ὅσ' ἄλλα. Οὐ μόνον δὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα καὶ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν, ἐλληνικῶν καὶ τουρκικῶν, οἷον τὸ χορευτικὸν τοῦ συρτοῦ ἢ κυκλίου λεγομένου χοροῦ εἰς ἤχον γ'. «Μὴ πέρδικα καυχῆστικε», τὸ «Ροῦμπι τὰ ποτήρια σπάστα» καὶ πλείισθ' ὅσ' ἄλλα, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν τουρκικῶν τὸ «Σεβαστοπόλ ὄνουνδὲ» ὅπερ ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1853—54) ἐπαιάνιζον καὶ αἱ εὐρωπαϊκαὶ ὡς καὶ αἱ στρατιωτικαὶ τῶν συμμάχων ὀρχήσται (Bandes) ὡς στρατιωτικὸν ἐμβατήριον (Marche) καὶ ἄλλα δὴ πολλά.

Στρατιωτικὸν ἐμβατήριον

Ἦχος γ'. ἢ Μακάρι. Τζαργκιτζι. (Ἄρμα Φρύγιον) Τροχάσιος.

(Marche) ἐκ τοῦ Γα ὡς ἀπὸ τοῦ ρ γ.

Σε βχ στο πο λο νουον δε κ δουραν γκε μι λε ε ε ερ δ α
 ταρ νι ζαμ το ο ο που κ πο γρουμου δε λε ε ερ δ α ταρ
 νι ζαμ το ο ο που κ πο γρουμου δε λε ρ δ

1. Σεβαστόπολ ὄνουνδὲ δουράν γκεμιλέρ, (δὶς)
 ἀτάρ νιζάμ τοποῦ πογρουμου δελέρ (δὶς).
2. Ἄμάν Παδισαχίμ ἰζίν βέρ πίζέ (δὶς)
 τουτάρ Μεντζικωφοῦ γρολλαίμ. Σιζέ (δὶς) κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταδείκνυται ἡ μεγάλη ἀξία καὶ ἡ θαυ-

μασία δύναμις τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς, καὶ ὅμως οἱ ἐγκάθετοι αὐτῆς, οὐδόλως αἰσχύνονται ἀναιδῶς καὶ βαρβάρως ἅμα ἐξυβρίζοντες καὶ ἀποκαλοῦντες αὐτὴν βάρβαρον, καθαπτόμενοι οὕτως αὐτῆς· ἀλλ' ἴσως εἴπωσιν ὅτι διὰ τῆς diese = διέσεως καὶ bemole = ὑφέσεως, — ὦν καὶ ἡ ἡμετέρα οὐδόλως στερεῖται, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ τῆς ἐτέρας ὀνόματος δηλοῦται — δύνανται καὶ ἐκεῖνοι νὰ μετασχηματίσωσι τὸ διατονικὸν γένος εἰς ἐναρμόνιον ἢ χρωματικὸν καὶ τανάπαλιν, (ἴγνοῶ κατὰ πόσον, ἐνῶ στεροῦνται τούτων καθ' ὑλοκληρίαν), ἐνδεχόμενον ὅμως κατὰ προσέγγισιν, ἀλλ' ἡ μουσικὴ αὐτὴ θέλει ἀνάλογον αὐτὴ — διότι τὸ ἰδικόν μας αὐτὴ δὲν ἱκανοποιεῖται διὰ τῶν προσεγγίσεων, ἀλλὰ ζητεῖ τὸ τέλειον, ὅπερ ὅμως ἄνευ τοῦ ἡμιολίου τόνου καὶ τοῦ τεταρτημορίου οὐκ ἔστι δυνατὸν γενέσθαι. Μὴ πλανώμεθα δὲ ὅτι οἱ τὴν ἄρσιν ἢ κατάργησιν τῶν φθορῶν ἀπαιτοῦντες, τὴν ἐξόντωσιν τῆς πατρώας ἡμῶν Μουσικῆς ἐπιδιώκουσιν, ὁπαδοὶ οὗτοι τῆς συγχωνεύσεως, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διαρρυθμίσεως, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀναφανδὸν μὲν διενήργησαν, ἀλλὰ θεία συνάρσει οὐδέποτε ἐξέλιπον οἱ θιασῶται τῶν πατρῶων καὶ ἱερῶν τοῦ ἔθνους ἡμῶν κειμηλίων, διόπερ καὶ ὑπερμαχήσαντες οἱ πρόμαχοι οὗτοι παντὸς ὅτι ἐν ἡμῖν ὄσιοι, ἔσωσαν πολλάκις ἀπὸ βεβαίου ναυαγίου καὶ τὴν περιφανῆ ταύτην ὀλκάδα τοῦ ἡμετέρου Γένους, εἰς δόξαν μὲν καὶ θρίαμβον τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος, αἰσχύνην δὲ καὶ αἰώνιον ἐντροπὴν τῶν ἀμειλίκτων αὐτῆς διωκτῶν. Λί ἐν λόγῳ δὲ φθοραὶ ἐπενεργοῦσαι ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῶν τριῶν γενῶν μέλη, ἀναπληροῦσιν εὐ μόνου τὴν διέσιν καὶ ὑφέσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μείζονας αὐτῶν ἀλλοιώσεις, καὶ δὴ διαρκῶς καὶ παρατεταμένως· δι' αὐτῶν δὲ σχηματίζονται ἀπειράριθμα ἄλλα λεπτεπίλεπτα καὶ ἠδύτατα μέλη, ἅτινα καὶ μὴ δυνάμενοι οὔτε νὰ ἐννοήσωσιν οὔτε νὰ γράψωσιν οὔτε νὰ παραστήσωσι διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς παρασημαντικῆς, τὴν μὲν δυναμένην νὰ παραστήσῃ ταῦτα Μουσικὴν φθοιοῦντες κατακρίνουσι, τὰ δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος μέλη μὴ δυνάμενοι φαγεῖν μηδ' ἄψασθαι, καίπερ πεπεύρους βότρυας ὄντα, φάσκουσιν ὄμφακας εἶναι!

Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἀληθὲς τυγχάνει τοῦτο, ὅσῳ οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων εἰδημόνων μουσικῶν, ἔχων τὸ οὖς λεπτῶς ἐξησκημένον

καὶ ἐξωκειωμένον ἐπὶ τῶν εἰρημένων διαφόρων τῶν τριῶν γενῶν μελῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Μακαμίων, οὐδεὶς τούτων λέγω, δύναται νὰ θεωρήσῃ τμήμα τι τοιοῦτον ὡς ἐντελές, ἀδόμενον ὑπὸ Εὐρωπαϊοῦ μουσικοῦ, ἢ καὶ παιανιζόμενον ὑπὸ ὀλοκλήρου ὀρχήστρας ἐκ πλείστων συσκευιμένης ὀργάνων. Διὸ καὶ πάνυ σοφῶς ἀπήντησεν ὁ ἀοιδίμος πρωτοψάλτης Ἰωάννης ὁ διδάσκαλός μου πρὸς τινὰ Εὐρωπαῖον μουσικόν, παιανίζοντα ἐν καιρῷ θέρους ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ καὶ ἐρωτήσαντα αὐτὸν σκωπτικῶς ἂν ὁμοιάζῃ ἡ Μουσικὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκείνου, ἐν ἣ τσοῦτον ἐμεγαλαύχει, εἰπὼν αὐτῷ ἀφελῶς: «Νὰ τραγουδήσω ἐγὼ καὶ τόνισον σὺ καὶ τραγουδήσον σὺ νὰ τονίσω ἐγώ, καὶ τότε βλέπομεν τίνος Μουσικὴ εἶναι ἡ καλλιτέρα» καὶ ἀφήσας αὐτὸν ἀναπολόγητον. Καὶ ἐκ τοῦ περιστατικοῦ δὲ τούτου καὶ ἐκ πολλῶν τοιούτων ἄλλων καταδείκνυται ὀρθοτάτῃ ἢ ἀπάντησις τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου, περὶ οὗ ἀποφανθήτωσαν ἀμερολήπτως πάντες οἱ μουσικοδιδάσκαλοι ἡμῶν.

Παρ' ἡμῖν ὅμως οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὅποιονδήποτε μέλος εἴτε ἑλληνικὸν (ἐκκλησιαστικὸν ἢ δημῶδες), εἴτε εὐρωπαϊκόν, εἴτε ἁσιατικόν ἐστίν, ἔστω καὶ τὸ μᾶλλον πολὺπλοκον, ἀπαραλλάκτως ἡμεῖς δυνάμεθα καὶ νὰ τονίσωμεν καὶ ν' ἀπαγγείλωμεν αὐτό· τὸ μόνον δὲ ὅπερ δυνατόν νὰ συμβῇ (ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐκουσίως ἐν ἡμῖν) ἐστὶ τὸ ἐξελληνίσαι τὸ ὕφος αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει καὶ πολλαχοῦ μὲν ἄλλοθι, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ ἐν τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου ἀπὸ ἐνίους τῶν ἱεροψαλτῶν ἡμῶν ψαλλόμενα λειτουργικά, εἰς ἧχον πλάγιον δ'. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν λεγόμενον γένος ἢ ἧχον Maggiore· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἕτερον τῶν εὐρωπαϊκῶν γενῶν ψάλλοντα ὑπό τινων τὰ ἱερά ταῦτα ᾄσματα, ἦτοι τὸ Minore· τὴν ἀπαγγελίαν δὲ ἀμφοτέρων ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὴν παραλείπω. Ὡς γνωστὸν δὲ ἐπὶ τοῦ ἧχου τούτου, ὅστις ὡς εἴρηται Minore ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν καλεῖται, εἰσὶ μελοποιημένα τὰ ἐκλεκτότερα εὐρωπαϊκὰ μέλη, ἐν οἷς καὶ τὰ ἔξοχα μελοδράματα (opera) Trovatore, Traviata καὶ πλείσθ' ὅσ' ἄλλα. Ἄξιον δὲ πολλοῦ λόγου ἐστίν, ὅτι ἅπαντα ταῦτα τὰ τε ἀνωτέρω ἡμέτερα, ὡς καὶ τὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς παρόμοια μέλη, καθ' ὀλοκληρίαν τῆς αὐτῆς φύσεως ὄντα, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ

τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὕφους, ὅπερ διὰ ζώσης καὶ μόνης φωνῆς ἀποκτᾶται, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ὕφος, μόνον ὁ Ἕλλην, ὅστις καὶ ὡς ἐκ τοῦ κλίματος καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, ἀναστροφῆς τε καὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, κέκτηται τόσου τῶν ἀνατολικῶν ὅσον καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ὧν καὶ τὰς γλώσσας λαλεῖ, πληρέστατα δύναται ν' ἀπαγγείλῃ τὰς τε ἑλληνικὰς μελωδίας (ἐκκλησιαστικὰς ἢ μὴ), τὰς τε τουρκικὰς ὡς καὶ τὰς εὐρωπαϊκὰς, ἐκάστην διὰ τοῦ οἰκείου ὕφους, ὡς πάντες ἴσμεν, δηλαδὴ, ὡς ψάλλει τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ ὡς ἄριστος ἱεροψάλτης, οὕτω ψάλλει καὶ τὸ κοσμικὸν ᾄσμα ὡς ἄριστος ἀοιδός, οὕτω τραγουδεῖ καὶ τὸ τουρκικὸν μακάμ ὡς λαμπρὸς τραγουδιστὴς Ὀθωμανός, οὕτως ᾄδει καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸν μελόδραμμα ὡς ἀληθὴς Εὐρωπαϊὸς μουσικός, λαμβάνων μέρος εἰς τε τὴν ἱερὰν ὕμνωδιαν, εἰς τῶν χαρμενεδέδων τὰς συναυλίας καὶ εἰς τὰς θεατρικὰς σκηνὰς τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ ἀπανταχοῦ εὐδοκιμῶν, τοῦθ' ὅπερ οὐδενὶ ἐτέρῳ ἔθνει ἔξεστι.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἔπεται ὅτι, ὅπως ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν Μουσικὴ καταστῆ ἀξία τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς δεῖται προστασίας καὶ ἐπιστασίας. Λέγεται ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀνεπτύχθη εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς· οὐδεὶς ἀντιλέγει· πῶς ὁμως ἀνεπτύχθη; οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Ἐπροστατεύθη καὶ ἐβραβεύθη ὑπὸ μοναρχῶν, ἐδοξάσθη ὑπὸ σοφῶν, ἐτιμῆθη ὑφ' ἀπάντων τῶν ἐθνῶν, οὐδ' αὐτοῦ δὴ τοῦ ἡμετέρου ἐξαιρουμένου, ἐξέμαθον αὐτὴν ἄνδρες ὑψηλῆς περιωπῆς καὶ συστηματικῆς παιδείας, οἵτινες φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀνεπλήρωσαν εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς πολλὰς τῶν ἐλλείψεων αὐτῆς, ἐπειδὴ ὅπου ὑπῆρχε Μουσικὸς ἀπελάμβανεν οὐ μόνον τὰ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἐπροστατεύετο καὶ ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐθεραπεύετο. καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἠγαπάτο· ἔχων δὲ οὕτω ὅλας τὰς ἀπολαύσεις καὶ ἀναπαύσεις ἐφιλοτιμεῖτο, ὅπως ὅσον ἔνεστι βελτιώσῃ τὴν τέχνην, εἰς ἣν ὤφειλε τὴν βελτιώσιν τῆς ἑαυτοῦ τύχης· κερτημένος δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο γνώσεων, ἀντεπιστέλλων δὲ καὶ πρὸς ἐτέρους ὁμοτέχνους ἐτελεσφόρει τὸ ἔργον ἐν Συλλόγοις καὶ Ἀκαδημαίαις, ἅτε δὴ οὐδόλως ἔχων νὰ σκεφθῆ περὶ συντηρήσεως ἑαυτοῦ ἢ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ὡς ἀπολαμβάνων ἅπαντα τὰ πρὸς εὖ.

ζωΐαν ἐν ἀφθονίᾳ καὶ οὐδαμῶς μάρτυς ὑπὲρ αὐτῆς γενόμενος. Οὕτω δὲ τιμήσαντες αὐτοὶ πρῶτοι τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, ἐφείλκυσαν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων ἔθνῶν ὑπὲρ αὐτῆς, καταστήσαντες αὐτὴν παγκόσμιον.

Φέρε δὲ ἴδωμεν, τί καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς ἐποιησάμεθα ; Οὐδέν, ἐπειδὴ παραλαβόντες ταύτην ὑπὸ τῶν σοφῶν ἡμῶν προπατόρων τετιμημένην καὶ δεδοξασμένην περιεφρονήσαμεν, καταστήσαντες αὐτὴν ἀπονεναρκωμένην, καταδικάσαντες αὐτὴν ὑπὸ τὸν ἄδοξον πέπλον τῆς ἀφανείας καὶ τῆς ἐξουδενώσεως καὶ γινόμενοι οὕτω μητραλοῖαι καὶ ἀγνώμονες υἱοὶ πρὸς τὴν φιλοστοργοτάτην ταύτην τροφὸν τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἣτις ἀνέθρεψεν ἡμᾶς τῷ ἀδόλω γάλακτι τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας συντελέσασα καὶ αὕτη καθάπερ καὶ ἡ γλῶσσα ἐν ἡμέραις χαλεπαῖς πρὸς διάσωσιν τῆς τε πίστεως καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ ἡμῶν· ἐπειδὴ, ὅπως ἡ γλῶσσα ἡμῶν οὕτω καὶ ἡ Μουσικὴ ἡμῶν σὺν ἡμῖν διεσώθησαν ἐν καιρῷ τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν κατακλισμοῦ, ἐντὸς Μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Κιβωτοῦ, ἣτις καλεῖται Ἐκκλησία. Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤρκει αὐτῇ ἢ ἐκ μέρους ἐνίων ξένων περιφρόνησις καὶ παράλογος κατάκρισις, ἐπιπροστίθεται καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἀγνωμόνων αὐτῆς τέκνων ἀναληγισία· ἐπειδὴ τίς ποτε τῶν λογίων ἡμῶν ἠυδόκησε νὰ θεραπεύσῃ καὶ ταύτην τὴν Μοῦσαν ἐκτὸς ἐντίμων τιῶν ἐξαιρέσεων ; Τίς δ' ἐκ τῶν πλουσίων ἡμῶν ἐπροστάτευσέ ποτε καὶ τινα αὐτῆς ὀπαδόν ; Ἐνῷ δὲ πλείστοι ὅσοι ὑπάρχουσιν εὐτυχῶς οἱ ἐν τῇ ἐποχῇ ἡμῶν προστάται τῆς ἄλλης παιδείας, τίς μουσικὸς ἐτιμήθη ποτὲ ὑπὸ τινος ἢ ἀντημείφθη δι' οὐσπερ κατέβαλε κόπους πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης ; Καὶ δὴ τοσοῦτω μᾶλλον δέονται προστασίας οὗτοι, καθόσον διὰ νὰ γίνῃ τις ἱεροψάλτης καθ' ὅλην τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως ἰδοὺ ὅποια προσόντα ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ : α') τὸ καὶ λίαν πολῦτιμον, ὡς μὴ ἀποκτώμενον, οὔτε διὰ κόπου πολλοῦ ἢ χρόνου μακροῦ ἀλλὰ δωρούμενον ὑπὸ τῆς εὐεργέτιδος φύσεως, ἔστιν ἡ εὐφωνία· β') δὲ καὶ τοῦτο λίαν πολῦτιμον, ἡ μουσικὴ τέχνη· γ') τὸ καὶ ἰκανῶς ἔξοχον, ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ὅπως ὁ ψάλλων γινώσκει ἂ ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει· δ') δὲ καὶ τελευταῖόν ἐστιν ἡ χρηστὴ συμπεριφορὰ καὶ ἠθικὴ διάπλασις τοῦ ἱεροψάλτου

ὅπως καὶ τὰ ἤθη αὐτοῦ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἱερότητα τῆς τέχνης· ταῦτα δὲ πάντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον δέον ἵνα περι-
κοσμῶσι τὸν κοσμήτορα τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ τῶν σέμνων ἀκο-
λουθῶν. Ἄρα ἔχων τις τηλικαῦτα προσόντα, πῶς πρέπει ν' ἀντα-
μειφθῆ, πῶς πρέπει νὰ ἐκτιμηθῆ; Δυστυχῶς ὁμῶς παρ' ἡμῖν συμ-
βαίνει ὅλως τούναντίον! ἐπειδὴ οἱ μὲν ἐπιστήμονες, τεχνῖται καὶ
χρηστοίθεις ἱεροψάλται ἀπρεπῶς παρορῶνται καὶ ὑπὸ τῶν ἀμα-
θῶν ὑποβλέπονται καὶ συκοφαντοῦνται καὶ προπηλακίζονται, ἐνῶ
οἱ ἀμαθεῖς καὶ χαμερπεῖς κόλακες, ὡς μὴ ἄφελε προτιμῶνται ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον· παραδείγματα δὲ τούτου πλεῖσθ' ὅσα ἠδυνάμην
ν' ἀναφέρω, ἀλλ' ἀπαναινόμενος τὰς προσωπικότητας περιορίζομαι
μόνον ἐφιστῶν τὴν σύντονον ἐποπτεῖαν τῶν εὖ φρονούντων ἀρμο-
δίων, ἵνα καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιφέρωσί τινα βελτίωσιν, ὅπως τὰ
μὲν ἐσθλὰ ἀνταμείβονται καὶ ἐπαινῶνται, τιμωρῶνται δὲ καὶ ψέ-
γωνται τὰ αἰσχρά, καθάπερ εἰς ὕλας τὰς τε πολιτικὰς καὶ κοινω-
νικὰς τάξεις, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· οὕτω δὲ ποιοῦντες τα-
χέως καὶ εὐχερῶς ἐπιτευξόμεθα τοῦ ποθουμένου.

Ἄνανήψωμεν δὲ ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς ἀκιδίας, καὶ κατανοή-
σωμεν τὸ ἀμάρτημα, οὗ ἐσμεν ἔνοχοι δυστυχῶς ἡμεῖς αὐτοί, ἐξι-
λεῦντες οὕτω τὴν καθυβρισθεῖσαν θείαν ταύτην τέχνην, διὰ τῆς
ὑπὲρ αὐτῆς μερίμιης καὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς ἡμῶν ζήλου, παραπέμ-
ποντες δ' ἐς κόρακας τὸ παρελθόν, ἀποθώμεθα τὰ ἔργα τοῦ ἄλλο-
τρίου σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν φωτός,
ὅπως ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ ὡς ἄσοφοι θαυ-
μασταὶ τῶν ὀθνείων, ἀλλ' ὡς σοφοὶ ὑπερασπισταὶ τῶν πατρώων,
ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. Φαντασθήτω πᾶς τις, πόσον ἤθελεν
εἶσθαι ἐπαγωγόν, σεμνόν, τερπνόν, εὐάρεστον, καὶ μεθ' ὀπόσης
τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἠθέλομεν βλέπει συμβαδίζουσαν μετὰ
τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως καὶ τὴν ἐλληνικὴν μουσικὴν. Ἀρκεῖ νὰ
ρίψωμεν ἐνδιαφερόντως ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τῶν διαφόρων ἐλ-
ληνικῶν περιοδικῶν, ἐπὶ τῶν τετονισμένων ποιημάτων τῶν παιδα-
γωγικῶν μελωδιῶν, τῶν σχολικῶν ᾠδῶν καὶ λοιπῶν παρομοίων
ὑμνων, καὶ θέλομεν πεισθεῖ πάραυτα ὅτι οὐδόλως ἀρμόζει τὸ ἐλ-
ληνικὸν κείμενον ἐπὶ τῶν ξενοφώνων συλλαβῶν τῶν φθόγγων τῆς

εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς do, re, mi, fa, sol, la, si, do. Δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀρὰ γε ἀπειράκις προτιμώτερον, ἂν αὐταὶ ἀντικαθιστῶντο διὰ τῶν συλλαβῶν τῶν ἐπίσης ἐλληνικῶν φθόγγων Νη, Ια, Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω Νη, ὅπερ καὶ μόνον ἀρκεῖ νὰ καταδείξη τὴν ἐλληνικὴν τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς φύσιν ; Τοῦτο ἀπόκειται τοῖς ἀρμονίοις ὅπως θεσπισθῆ.

Ἄλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ ἐπιλήψιμόν τι ὄντως ἐὰν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν Μουσικῇ καὶ ἐὰν οὐδαμῶς ἦν. ὅποια τις πράγματι ἐστὶ, πάλιν ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἀξιοπρέπεια καὶ φιλοτιμία (ἐὰν ὡς ἔθνος κεκτήμεθα τοιαύτης), ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν προτίμησιν ταύτης, πάσης οἰασδῆποτε ἄλλης, ἔστω καὶ τῆς τελειότερας καὶ δὴ καὶ τῆς μᾶλλον ἀμέμπτου· τὴν βελτίωσιν δὲ μᾶλλον καὶ διαρρύθμισιν καὶ ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ταύτης περιουσίας ἐπιδιώκοντες ἢ τὴν παραδοχὴν ἀλλοτρίας πάντῃ μουσικῆς καὶ ξένης καὶ ὀθνεῖας περιουσίας ἀντιποιοῦμενοι. Ἦκιστα δὲ περιποιεῖ τιμὴν, νομίζω, εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος νὰ παραδέχεται ξένην μουσικὴν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν σκηνὴν καὶ ἐν γένει διὰ τὰ ἐλληνικὰ ἄσματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφίηται ταύτης, καὶ δι' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερὰν ὑμνωδίαν, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως ἀδύνατον καὶ νὰ ἐπιτευχθῆ, κατόπιν τῆς συστάσεως τοῦ ἡμετέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου καὶ τῆς ὑπὸ τούτου συντηρουμένης Μουσικῆς Σχολῆς· ἀρκεῖ νὰ ἐξασφαλισθῶσι πόροι μόνιμοι καὶ διαρκεῖς.

Ἔστι δὲ τραγέλαφος ὄντως κάποφώλιον τέρας. τὸ νὰ βλέπη τις τὴν ἐλληνικὴν ποίησιν, τὴν ἐθνικὴν ᾠδὴν καὶ τὸν ἱερὸν ὕμνον, διὰ χαρακτήρων πάντῃ ξενικῶν καὶ ὀνομασιῶν ὅλως τῶ Ἑλληνικῶν ἀκαταλήπτων, καὶ νὰ γράφηται καὶ ν' ἀπαγγέλληται καὶ ἐν προφορᾷ οὐδαμῶς ἐλληνικῆς νὰ προφέρηται, καὶ δι' ὕφους οὐδόλως ἐλληνικοῦ νὰ ψάλληται ! Ἀπορον δὲ τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἀνέχονται οἱ ἐν Ἀθήναις ὁμογενεῖς, οἵτινες ἀξιεπαίνως πάνυ ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι ἐλληνικόν, τοσοῦτον ἐκθύμως ἀγωνίζονται, καὶ ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι ἐθνικὸν τοσοῦτον εὐγενῶς ἀμύνονται, πῶς ἀνέχονται, λέγω, τὴν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις κατὰ προτίμησιν διδασκαλίαν τῆς ξένης ταύτης μουσικῆς, ἐνῶ οὐδόλως ἀγνοοῦσιν ὅτι ἔχομεν καὶ

ἡμεῖς ἔθνικὴν μουσικὴν τὴν κρατίστην δυναμένην νὰ παραστήσῃ ὡς ἔφθην εἰπὼν πᾶν οἰονδήποτε μέλος, ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ βέλτιον ἐκείνης, ἣτις δὲν εἶναι ἢ μέρος μόνου τῆς καθόλου Μουσικῆς ἄτε δὴ τῶν δύο καὶ μόνου κεκτημένη ἤχων, ἥτοι τὸν ἡμέτερον πλ. δ'. μετὰ τῆς τριφωνίας αὐτοῦ καὶ ἐν συγχωνεύσει τὸν γ'. ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *Magiore*, ὡς καὶ τὸν πλ. α'. ἔχοντα ἐπὶ τοῦ Γα τὴν ἐναρμόνιον φθορὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Minore*, ἀλλὰ καὶ τούτων δὴ τῶν ἤχων κέκτηται ἡ ἡμετέρα Μουσικὴ, πρὶν ἢ εἰσέτι ἐμφανῆς καταστῆ ἐν τῷ κόσμῳ ἢ εὐρωπαϊκῇ.

Ἄλλὰ ταῦτα λέγων, οὐδαμῶς ἐννοῶ βεβαίως ν' ἀποσκορακισθῆ καθ' ὀλοκληρίαν ἀφ' οἴασδήποτε ἄλλης σχολῆς ἢ εὐρωπαϊκῆ Μουσικῆ· ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἐπάναγκες καθίσταται καὶ ταύτης ἢ ἐκμάθησις, ἄτε δὴ λίαν συμβαλλούσης εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρυθμίσεως τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς· ἀλλ' ὅπως ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις προηγείται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα οὕτω καὶ ἐν τῇ σπουδῇ τῆς Μουσικῆς δέον νὰ προηγῆται ἡ ἑλληνικὴ Μουσικὴ, ἢ δὲ εὐρωπαϊκὴ ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη Μουσικὴ δέον νὰ διδάσκηται ὑπερεκπερισσοῦ, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ σπουδῇ τῶν γλωσσῶν, ὡς ἀποτελοῦν τὸν στολισμὸν τοῦ μουσικοῦ, δυνατομένου οὕτω ἀναπληρῶσαι τὰς τυχὸν ἐλλείψεις τῆς μιᾶς ὀδηγούμενου ὑπὸ τῆς ἄλλης, ἄτε γινώσκοντος τὰς ἐλλείψεις ἀμφοτέρων. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ, νομίζω, καὶ ἓνα τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τοῦ τε ἡμετέρου Συλλόγου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστηθείσης καὶ συντηρουμένης Μουσικῆς ἡμῶν Σχολῆς.

Καί, ὅπως πᾶσα φύσις ἀνθρώπων ὀργᾶ ἐπὶ τὰ πρόσω, ἀναπτύσσουσα τὰ πάτριά καὶ ἱερὰ αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ὀργῶμεν σύμφωνα πρὸς τὸν προορισμὸν ἡμῶν, ἀμυνόμενοι αἰείποτε ὑπὲρ τῶν πατρώων καὶ ἱερῶν ἡμῶν γενναίως. Καθάπερ δὲ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς τῶν γραμμάτων παιδείας, τοσαῦται καὶ τηλικαῦται λίαν ἀξιεπαίνως καταβάλλονται προσπάθειαι, οὕτω καὶ ὑπὲρ τῆς Μουσικῆς ἡμῶν, ἄτε ἀποτελούσης τὸ κράτιστον ταύτης μέρος, ὡς καθιστώσης τοὺς πεπαιδευμένους τελείους καὶ ὄντως μουσοτραφεῖς, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, δέον νὰ κινήσωμεν πάντα λίθον, οὐχὶ δὲ ὅπως οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, λόγῳ μὲν ὁμογενεῖς πράγ-

ματι δὲ Φραγγομανεῖς, ἐν τῷ οἴστρω τοῦ κατορθώματος αὐτῶν, ὅτι εἰσήγαγον ἐν τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίᾳ τὸ τετράφωνον τοῦ Ἰω. Χαβιαρᾶ σύστημα, πῆσαντες τὸν ἀοιδίμον Πατριάρχην Σωφρόνιον, διακριθέντα αἰείποτε ἐν πολλοῖς καὶ παντοίοις ζηλωτῆν καὶ θιασώτην παντὸς ὅ,τι πάτριον καὶ ἱερόν.

Τίνα οὖν ἕτερον μετὰ Θεὸν δεῖ ἡμᾶς ἐπικαλεσθῆναι πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ὧν ἐλπίζομεν ἐπιτεύξασθαι ἀγαθῶν ἐκ τῆς Μουσικῆς ἡμῶν, ἣ ἡμῖς αὐτοὺς τοὺς συγκροτοῦντας τὸν Σύλλογον ἡμῶν οἴτινες ὀφείλομεν ἀπεκδυθῶμεν εἰς τὸν ἱερόν τοῦτον ἀγῶνα, ὅστις τοσοῦτω μᾶλλον ἐπέιγει, ὅσῳ οἱ εὐάριθμοι ἄνδρες, εἰς ὧν τὰ στήθη σώζεται ἡ ἱερὰ αὕτη παρακαταθήκη, ὅσημέραι ἐκλείπουσι καὶ ἐν ἀκαρεῖ γενεαὶ διαδέχονται ἀλλήλας, ἀπεκδεχόμενοι παρ' ἡμῶν πάντα τὰ πατρῶα κειμήλια, πάντα τὰ εὐαγγελικὰ τάλαυτα, ἅπερ ἡμεῖς παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν μετ' αὐξήσεως πολλαπλασίου; Ὅπως δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐσθλὰ ἐν μεγίστῃ αὐξήσει παραδίδομεν τοῖς ἐπιγόνοις ἡμῶν, διὰ τῆς ὁμοθύμου ἡμῶν σπουδῆς, τῆς ἀκραιφνοῦς ἐπιστασίας, τῆς συντόνου ἀντιλήψεως, τῆς εὐαγγελικῆς προστασίας καὶ τῆς ἐνδελεχοῦς μερίμνης, ἵνα καταστήσωμεν τὴν παιδείαν κτῆμα κοινὸν καὶ ἀναφαίρετον, «ὅπως μάθωσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις», οὕτω κατὰ καθῆκον ἱερόν ὀφείλομεν καὶ τὴν θείαν ταύτην παρακαταθήκην ἀποδοῦναι ἐπηυξημένην καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνεπτυγμένην, καὶ οὐχὶ ὡς οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, προσπαθοῦντες τῶν ἴχνος ὑπάρξεως αὐτῆς νὰ ἐξαφανίσωμεν, ἐπιχαίροντες καὶ ἐπικροτοῦντες εἰς τὰς καινοτομίας καὶ τὸ πρὸς τὸν δυτικισμὸν πρῶτον τοῦτο ὡς μὴ ὄφελε βῆμα, ἵνα μὴ τὴν ἀρὰν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπισύρωμεν. Καὶ εἰ μὲν οὕτω ποιήσωμεν ἐπιτευξόμεθα τῆς τὴν Μουσικῆν ἡμῶν ἀπειλούσης καταστροφῆς τὴν πρόληψιν καὶ ἐπομένως τὴν πρόοδον καὶ ἐπίδοσιν καὶ τελειοποίησιν αὐτῆς, τιμῶντες αὐτὴν καὶ τιμώμενοι ὑπ' αὐτῆς.

Ὅπως τοίνυν καὶ τὸ πατρῶον τοῦτο κτῆμα ἀνακτήσῃται τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ κλέος, πρὸς ἀτίδιον δόξαν πάντων τῶν συγχρόνων μουσικῶν τε καὶ μουσικολόγων ὁμογενῶν τε καὶ ξένων, ὀφείλομεν ἀντὶ πάσης θυσίας ἐπιδιώξει τὴν ἀναμόρφωσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ

μᾶλλον καταλλήλου τρόπου, ὅς ἐστι τό γ' ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἡ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διδασκαλία αὐτῆς, ἵνα, καθὼς ὁ καὶ ἡ παῖς ἡμῶν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ποιῶνται τὴν ἀρχὴν τῆς τε ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς κατὰ τὴν λυσιτελεστέραν μέθοδον, πρὸς εὐκολωτέραν καὶ ὅσον οἶόν τε ταχυτέραν ἐκμάθησιν τῶν τριῶν τούτων εὐεργετικωτάτων τῇ κοινωνίᾳ ἀρχῶν, ἵνα τάχιον προβιβασθῶσιν εἰς τ' ἀνώτερα μαθήματα, οὕτω συγχρόνως καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων δεῖ τῆς Μουσικῆς ἄρχεσθαι.

Τοῦτο δέ ἐστιν ἔργον, ἐν Ἑλλάδι μὲν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἐν ταῦθα δὲ τῆς τε Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου, ἵνα εἰσαγάγωσι καὶ τὴν Ἑλληνίδα Μουσικὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅπως τὰ τέκνα ἡμῶν διδάσκωνται διὰ τοῦ ταχυμαθεστέρου τρόπου, ὡς ἔφθην εἰπών, τὴν τε ἀπαγγελίαν, τὴν τε γραφὴν τῶν ἐμφώνων καὶ ἀφώνων ὑποστάσεων, τῶν φθόγγων, τόνων, κλιμάκων, γενῶν, μελῶν, ἤχων, φθορῶν, συστημάτων, διαστημάτων, τοῦ ποσοῦ καὶ ποιοῦ, κτλ. — ὧν ἅττα, πόρρω τῆς εὐρωπαϊκῆς τυγχάνουσι — τὰς πρὸς ἄλληλα συναφείας, τὰς σχέσεις, τὰς παραστάσεις καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐν ὥρᾳ ὑπὸ τοῦ προγράμματος τῶν σχολείων ὠρισμένη, ἀντὶ τῆς ὠδικῆς, ὅλως ἀσκόπως διδασκομένης, διότι ἄνευ τῆς Μουσικῆς ἡ διδασκομένη ὠδικὴ εἶναι φενάκη, ἐνῶ ἐν τῇ Μουσικῇ ἐμπεριέχεται φύσει καὶ ἡ ὠδική. Διορίζοντες προπάντων τοὺς καταλληλοτέρους καὶ ἱκανωτέρους διδασκάλους, ἵνα σὺν τῇ προόδῳ τῶν γραμμάτων προοδεύωσιν οἱ παῖδες καὶ ἐν τῇ Μουσικῇ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλεῖστοι τούτων προβιβασθήσονται πάντως καὶ εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, γὰρ προβιβάζονται συγχρόνως καὶ εἰς τὰ τῆς Μουσικῆς, διδασκόμενοι θεωρίαν καὶ ἀνάλυσιν ἐν ἐφαρμογῇ, μελοποιίαν, ὀργανικὴν μουσικὴν, μέτρα μουσικῆς κτλ.

Οὕτως οὖν, οὐ μόνον καὶ ἡ πατρικὴ αὕτη περιουσία ἀποκτᾶται ὡς καὶ τὰ γράμματα κοινῇ, συντελοῦσα τὰ μάλα πρὸς μόρφωσιν τῶν ἡθῶν καὶ πρὸς διάπλασιν τῆς καρδίας, οὐ μόνον τιμᾷ τὸ ἔθνος, οὐ μόνον πολλοῖς χρησιμεύσει ὡς βιοποριστικὸν μέσον, τοῖς δ' ἄλλοις στολίσει, οὐ μόνον τοὺς χοροὺς τῶν ἐκκλησιῶν συμπληρώσει καὶ πλουτίσει ἐξ εἰδημόνων καὶ σπουδαίων ἱερο-

ψαλτῶν πρὸς σχηματισμὸν τῆς συμφωνίας, οὐ μόνον εὐσεβεῖς καὶ φιλακολούθους καταστήσει τοὺς νέους, ἢ δὲ εὐσέβεια ὡς ἴσμεν ἔστι «πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμῶν», ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπειδὴ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν τελειοδιδάκτων μαθητῶν μεταβαίνουν ὡς εἴθισται πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεων αὐτῶν εἰς τὴν ἐσπερίαν Ἑυρώπην, ἐκεῖ σὺν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις δύνανται σπουδάζειν καὶ τὴν ἐπιστήμην ταύτην εὐρύτερον καὶ τελειότερον, ἐπανακάμπτοντες δ' οἴκαδε θέλουσι ρυθμίζει καὶ τελειοποιεῖ ταύτην ἐπὶ τὸ βέλτιον· οὕτω δὲ ποιῶντες θέλομεν προοδεύσει, θέλομεν θριαμβεύσει.

Πέτρος Γ. Φιλανθίδης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ

ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ

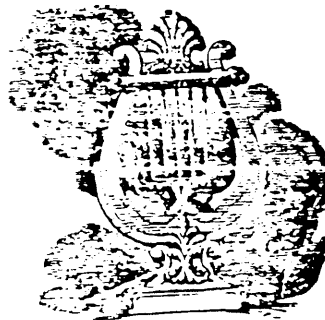
ΥΨΗΛΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝΤΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

(1 Νοεμβρίου 1902)

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1902